

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA

Radna grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini
za period 2017.-2020. godine

***PROCJENA PRIJETNJE OD ORGANIZOVANOG
KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI***

*Vijeće ministara BiH usvojilo Procjenu prijetnji od organizovanog kriminala u BiH
na svojoj 93. sjednici održanoj 08. marta 2017. godine*

Sarajevo, decembar 2016. godine

Sadržaj:

I. Uvodne napomene	2
II. Metodologija rada.....	3
III. Trendovi organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.....	4
IV. Organizovani kriminal po pojavnim oblicima – najveće prijetnje.....	7
IV.1. Neovlašteni promet opojnim drogama	8
IV.1.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	8
IV.1.2. Tabela prikaz količina zaplijenjene droge u periodu 2013.- 2015. godina.....	11
IV.1.3. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	12
IV.2. Trgovina ljudima.....	13
IV.2.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	13
IV.2.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	15
IV.3. Krijumčarenje ljudi	15
IV.3.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	16
IV.3.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	17
IV.4. Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima vojne upotrebe.....	17
IV.4.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	18
IV.4.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	19
IV.5. Korupcija.....	20
IV.5.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	20
IV.5.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	21
IV.6. Privredni kriminal.....	22
IV.6.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	22
IV.6.2. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici	25
IV.6.3. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	28
IV.7. Pranje novca	29
IV.7.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	29
IV.7.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	31
IV.8. Kompjuterski kriminalitet (cyber crime).....	31
IV.8.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	32
IV.8.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala	33
V. Zaključak	34

I. Uvodne napomene

Organizovani kriminal je veoma kompleksni fenomen, koji se negativno može ispoljiti na unutrašnju sigurnost, društveni i ekonomski poredak država. Grupa za organizovani kriminal je grupa od tri ili više lica koja postoji u izvjesnom vremenskom periodu i koja djeluje sporazumno s ciljem izvršenja jednog ili više krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora preko tri godine ili teža kazna, a radi sticanja materijalne koristi. Da bi se razvile strategije suzbijanja organizovanog kriminala neophodna su opsežna saznanja o organizovanim kriminalnim grupama koje slove kao najuticajnije u oblasti pojedinih kriminalnih aktivnosti, oblastima kriminala u kojima djeluju, Modus operandi njihovog djelovanja i ciljevima.

Jedna od obaveza Bosne i Hercegovine, u procesu pristupanja euro-atlanskim integracijama, je izrada Strategije i akcionog plana borbe protiv organizovanog kriminala za period 2017.- 2020. godine.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 64. sjednici održanoj 14. jula 2016. godine, donijelo je Odluku o formiranju Radne grupe za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2017.-2020. godine.

Procjena prijetnje od organizovanog kriminala (OCTA) je dokument koji razrađuje opasnosti koje prijete od organizovanog kriminala i daje prioritet onima za koje je predviđeno da će u budućnosti uzrokovati najveću štetu (direktan negativan uticaj na budžet), što ujedno predstavlja i osnovu za izradu strateških dokumenata u ovoj oblasti i daje smjernice svim relevantnim tijelima u borbi protiv ovog oblika kriminala.

Potreba za ovakvim dokumentom, koji je svakako orijentisan ka budućnosti, proizilazi iz analize procjene prijetnje teškog i organizovanog kriminala u Evropskoj uniji (EU SOCTA), koju je uradio EUROPOL, koja je pokazala da organizovane kriminalne grupe, povezane za određena područja, predstavljaju ozbiljnu prijetnju sigurnosti Evropske unije i njenih država članica.

Ugroženost Bosne i Hercegovine od organizovanog kriminala je realna i očekivana, a pojavni oblici organizovanog kriminala manifestovani su na više načina dok se negativan uticaj ovog oblika kriminala odražava na sve životne sfere.

Donošenje OCTA-e je od najšireg značaja za sve građane Bosne i Hercegovine i važan je korak u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, ali i jasna opredijeljenost institucija u Bosni i Hercegovini da u najvećoj mogućoj mjeri daju svoj doprinos u borbi protiv evidentno globalnog problema.

Izrada ovog dokumenta „Procjena prijetnji od organizovanog kriminala u BiH“ je realizovana uz kontinuiranu podršku Ambasade Velike Britanije i Sjeverne Irske u Sarajevu u sklopu projekta „Jačanje kapaciteta/krim-obavještajni sistemi, državnih i entitetskih policijskih agencija u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma“.

II. Metodologija rada

Procjenu prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini pripremila je Radna grupa¹, imenovana od strane Vijeća ministara BiH, a na osnovu statističkih podataka agencija za provođenje zakona, obavještajnih i drugih podataka, dostupnih izvještaja i procjena o stanju i trendovima organizovanog kriminala na međunarodnom i regionalnom planu, istraživanja i drugih izvještaja koje su izradile relevantne međunarodne i regionalne organizacije.

Osnovni izvor podataka korištenih za izradu predmetne procjene predstavljaju odgovori na upitnike korištene za prikupljanje podataka - Upitnik o organizovanim kriminalnim grupama, Upitnik o krivičnim djelima i Upitnik o pranju novca, koji su urađeni po standardima EUROPOL-a. Upitnici su strukturirani na način da omogućе sveobuhvatnu analizu i procjenu dostavljenih podataka, i identifikaciju potencijalnih prijetnji. Također, u predmetnu procjenu su inkorporirani podaci sadržani u informacijama o stanju sigurnosti u BiH u periodu 2013.- 2015. godine, informacije (analize, izvještaji i procjene) prikupljeni od relevantnih institucija, kao i pisane analize sačinjene od članova Radne grupe.

Cjelokupan proces izrade Procjene prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini je podijeljen u više međusobno povezanih faza:

- a) Prikupljanje informacija, relevantne dokumentacije i popunjavanje Upitnika;
- b) Priprema izvještaja o stanju za period 2013. - 2015. godina;
- c) Utvrđivanje trendova i najčešćih pojava oblika organizovanog kriminala;
- d) Sagledavanje trenutnog stanja, trendova i osnovnih karakteristika po pojavnim oblicima organizovanog kriminala;
- e) Utvrđivanje generatora i stepena rizika po pojavnim oblicima organizovanog kriminala.

U izradi ovog dokumenta korišten je Metodološki priručnik EUROPOL-a za pripremu Procjene prijetnje od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA).

¹ Radnu grupu sačinjavaju predstavnici sljedećih institucija: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine; Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine; Tužilaštvo Bosne i Hercegovine; Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA); Granična policija Bosne i Hercegovine (GP BiH); Služba za poslove sa strancima; Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine; Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine (OSA BiH); Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine; Republičko tužilaštvo Republike Srpske; Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS); Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine; Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (FMUP) i Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (PBD BiH).

III. Trendovi organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini

Organizovani kriminal kao savremena sigurnosna prijetnja bez granica predstavlja opasnost današnjem stepenu razvoja civilizacije i njenim dostignućima i prepreku daljem napretku, a posljednjih par godina, njegovoj ekspanziji je pogodovala ekonomska kriza u čijem kontekstu se, povećanjem broja nezaposlenih i lica koja nastoje osigurati egzistenciju, povećava i broj potencijalnih novih učesnika u njegovim različitim formama.

U periodu 2013.-2015. godine, policijske strukture u BiH kontinuirano su pratile i istraživale djelovanje pojedinaca i grupa koji se dovode u vezu sa pojavnim oblicima kriminala koji imaju elemente organizovanog kriminala, a posebno pojedinaca i grupa za koje postoje indicije da se mogu dovesti u direktnu vezu sa izvršenjem ovakvih krivičnih djela.

Na području Bosne i Hercegovine, nezakonite aktivnosti koje imaju obilježja organizovanog kriminala odvijaju se u određenom vremenskom kontinuitetu uz određena prilagođavanja u modusima izvršenja kako bi počinioci izbjegli zakonske sankcije. Tako je uočeno da su u našoj zemlji i dalje prisutni svi do sada izdiferencirani pojavnici oblici organizovanog kriminala, ali vrše se u manjem ili većem obimu u odnosu na raniji period zbog različitih faktora koji to uslovljavaju, a najčešći faktori su obim korupcije, uspješnost djelovanja agencija za provođenje zakona, ekonomska kretanja na svjetskim i lokalnim tržištima koja utiču na promjene cijena određenih roba ili usluga, promjene zakonodavstva, kao i međunarodni politički odnosi koji utiču na određene pojavne oblike u smislu njihove „isplativosti“, te mnogi drugi.

Rasprostranjenost i brojnost kriminalnih grupacija, kontinuirano i intenzivno obnavljanje kriminalnih struktura, širok spektar nelegalnih aktivnosti, međusobna povezanost, spremnost na primjenu najgrubljih metoda, sposobnost korištenja savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u kriminalne svrhe, ogromna materijalno-finansijska sredstva i moć koja iz njih proističe, isprepletenost legalnih i nelegalnih poslova, sporadičnost suočavanja sa zakonima - opće su karakteristike koje na jednoj strani vrlo ozbiljno upozoravaju, a na drugoj iniciraju znatno primjereniji odgovor svih faktora države.

Teritorij naše zemlje je prostor na kojem djeluju razgranate mreže organizovanih kriminalnih grupa sa šireg područja Balkana, pa i evropskih prostora, koje ovdje imaju svoje ogranke, i preko koga realiziraju brojne kriminalne aktivnosti. Naši državljani su najčešće izvršioc, ali u sporadičnim slučajevima i organizatori pojedinih faza realizacije aktivnosti nekog većeg kriminalnog lanca koji počinje i završava se van prostora naše zemlje, a istovremeno imamo i situaciju da neke od organizovanih kriminalnih grupa svoje aktivnosti realiziraju samo na području Bosne i Hercegovine.

Uticaj koji organizovane kriminalne grupe imaju na ekonomiju Bosne i Hercegovine je direktan i izrazito negativan. Procjena policijskih agencija, sačinjena na osnovu njihovih analiza vršenih tokom redovnih poslova i zadataka, ukazuje na to da su organizovane kriminalne grupe vrlo prilagodljive u njihovim nelegalnim aktivnostima. Također, prepoznato je da se organizovane kriminalne grupe lako prilagođavaju promjenama u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju.

Ukoliko pogledamo ukupan broj svih registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini, možemo primjetiti da je broj registrovanih krivičnih djela u 2015. godini (31.090) manji za 10,41% u odnosu na 2014. godinu, a broj registrovanih krivičnih djela u 2014. godini je manji za 7,57% u odnosu na 2013. godinu.

U narednim tabelama je prikazan uporedni pregled ukupnog broja registrovanih krivičnih djela i prijavljenih lica, po institucijama, za period od tri godine:

Broj registrovanih krivičnih djela			
Institucija	2013. god.	2014. god.	2015. god.
FMUP	25.068	23.247	20.306
MUP RS	11.252	10.347	9.783
Policija Brčko distrikta BiH	435	438	429
Granična policija BiH	202	184	230
SIPA	594	489	342
Ukupno	37.551	34.705	31.090

Broj prijavljenih izvršilaca			
Institucija	2013. god.	2014. god.	2015. god.
FMUP	17.078	16.122	14.257
MUP RS	8.906	8.222	7.579
Policija Brčko distrikta BiH	519	457	328
Granična policija BiH	415	451	295
SIPA	892	746	415
Ukupno	27.810	25.998	22.874

Ukupan broj izvršilaca registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2015. godini iznosio je 22.874 osobe, a u 2014. godini 25.998 osoba, što predstavlja smanjenje za 12,01 %. Istovremeno u 2014. godini imali smo smanjenje za 6,17 % u odnosu na prethodnu 2013. godinu, što predstavlja značajno smanjenje u trogodišnjem periodu.

Statistički podaci pokazuju da je u trogodišnjem periodu došlo do značajnog pada registrovanih najtežih i društveno najštetnijih krivičnih djela koja su kažnjiva po Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine. U toku 2015. godine došlo je do smanjenja broja izvršenih krivičnih djela inkriminisanih Krivičnim zakonom BiH u odnosu na prethodne dvije godine što ukazuje na pozitivan trend u ovoj oblasti.

U narednoj tabeli je prikazan uporedni pregled za period od tri godine o broju registrovanih krivičnih djela inkriminisanih u Krivičnom zakonu BiH:

Institucija	2013. god.	2014. god.	2015. god.
FMUP	89	73	75
MUP RS	67	90	95
Policija Brčko distrikta BiH	10	8	6
Granična policija BiH	46	82	127
Uprava za indirektno oporezivanje BiH	12	56	69
SIPA	594	489	342
Ukupno	818	798	645

Pozitivna sigurnosna kretanja od kojih zavisi ukupna sigurnosna situacija u Bosni i Hercegovini su direktan rezultat policijskog operativnog rada, napretka koordinacije i zajedničkog djelovanja agencija koje samostalno djeluju u okvirima Ministarstva sigurnosti BiH, entitetskih i lokalnih agencija za provođenje zakona, regionalnih i globalnih kretanja u oblastima borbe protiv kriminala, pa i nekih aspekata terorizma, odnosno drugih akata nasilja i netolerancije.

IV. Organizovani kriminal po pojavnim oblicima – najveće prijetnje

Dosadašnje analize upućuju na to da organizovani kriminal u BiH u značajnoj mjeri određuju tri faktora: geopolitički položaj, tranzicijski procesi u zemlji i okruženju, kao i poremećaji u društveno-ekonomskom sistemu.

Prema raspoloživim podacima, najveći broj organizovanih kriminalnih grupa u Bosni i Hercegovini bavi se ilegalnom trgovinom narkoticima i krijumčarenjem ljudi kao najunosnijim kriminalnim djelatnostima. Pored toga, prisutno je krijumčarenje vatrenog oružja i municije i njegova prodaja na ilegalnom tržištu. Jedan broj pripadnika ovih grupa bavi se naručenim ubistvima, ucjenama, otmicama i iznudama, uz napomenu da se broj organizovanih kriminalnih grupa mijenja jer je stepen obnavljanja procesuiranih grupa i lanaca velik, s obzirom na sve veći procenat učešća povratnika. Riječ je o kriminalnim grupama koje su dio međunarodnih lanaca i čiji je stepen organiziranosti izrazito velik i koje imaju iskristaliziranu organizacijsku strukturu: od organizatora, izvršilaca, do pomagača.

U zavisnosti od vrste krivičnog djela i faze izvršenja, organizovane kriminalne grupe imaju različite zadatke, jer se po pravilu udružuju na osnovu svojih kriminalnih potreba, što zahtijeva konstantno regrutovanje novih članova koji se često koriste u pojedinačne ili višestruke potrebe.

Neovlašteno pozajmljivanje novca uz enormne kamate (tzv. kamatarenje) i dalje je jedan od načina koji kriminalne grupacije koriste za dodano sticanje nelegalne dobiti. Novac koji se pozajmljuje je, uglavnom, u ranijem periodu stečen nekim od oblika nezakonitih djelatnosti ili se radi o novcu čije porijeklo nije tačno utvrđeno.

Organizovane kriminalne grupe svojim djelovanjem imaju veoma štetan uticaj na privredni i ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Osnovni metod njihovog djelovanja je ulaganje velikih iznosa nelegalno stečenog novca u legalne tokove. Nemoguće je precizno izračunati materijalno-finansijsku štetu koju Bosni i Hercegovini nanose ilegalne aktivnosti koje se vrše u okvirima organizovanog kriminala, ali je sasvim sigurno da je ona velikih razmjera. Primjera radi, u periodu 2013.-2015. godina, Uprava za indirektno oporezivanje BiH podnijela je nadležnim tužilaštvima 264 izvještaja o počinjenim krivičnim djelima iz oblasti indirektnih poreza, sa ukupnim iznosom štete od 85.374.159,48 KM.

Prijetnja od cyber kriminala koji je u porastu i utjecaj koji ima na privredu Bosne i Hercegovine, njenu infrastrukturu i poslovnu zajednicu, iziskuje njeno bolje poznavanje. Javna svijest o cyber napadima na lične i komercijalne račune je ključ u sprječavanju ovih djela. U većini slučajeva ovi napadi dolaze izvan zemlje i radi toga agencije za provedbu zakona se oslanjaju na podršku agencija za provedbu zakona iz zemalja odakle napadi dolaze. Bosna i Hercegovina se trenutno dalje razvija na svim nivoima. Međutim, kako dolazi do razvoja u tehnologije, tako se povećavaju i prijetnje od cyber napada.

U periodu do 2013. godine poseban problem su predstavljala krivična djela krađe vozila i preprodaja istih na području cijele BiH. U 2015. godini, u BiH je zabilježeno smanjenje krivičnih djela krađe (otuđenja) motornih vozila za 6,09% u odnosu na 2014. godinu, čime je nastavljena tendencija blagog smanjenja izvršenja ove vrste krivičnih djela u odnosu na 2013. godinu. Ukoliko posmatramo teritorijalnu rasprostranjenost izvršenja ovog krivičnog djela u Bosni i

Hercegovini, najviše motornih vozila se otuđuje na području Kantona Sarajevo, gdje je u 2015. godini otuđeno je 728 motornih vozila što iznosi 66,36% od ukupnog broja otuđenih vozila u cijeloj zemlji u istom periodu. Kriminalne grupe uključene u ove nezakonite aktivnosti, krađu vozila realiziraju uz prethodno detaljno opserviranje vozila, planiranje krađe i prikupljanje podataka o vlasniku (identitet, adresa, broj telefona i slično). U tu svrhu nerijetko se opskrbljuju i najsavremenijim uređajima za dekodiranje elektronske zaštite u automobilima. Neovisno o povremenim uspješnim akcijama policijskih agencija na razbijanju organizovanih kriminalnih grupa, pojavni oblik krađe i preprodaje motornih vozila je i dalje aktuelan.

IV.1. Neovlašteni promet opojnim drogama

Opojna droga je medicinski lijek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, ili supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podliježe kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratificirala, ili supstanca koju je nadležna institucija Bosne i Hercegovine ili nadležna institucija entiteta proglasila opojnom drogom. Krivična djela iz oblasti neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga propisana su u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, i to: u članu 195. Krivičnog zakona BiH (Neovlašteni promet opojnim drogama), članu 224. Krivičnog zakona Republike Srpske (Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga), članu 238. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga), te članu 232. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga).

IV.1.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Imajući u vidu stalnu ekspanziju narkomanije u svijetu, jačanje i širenje kriminalnih organizacija koje se bave ovim vidom kriminala, te socijalne, ekonomske, društveno-političke, psihofizičke i druge posljedice koje preprodaja i konzumiranje droge ima za pojedinca i jednu populaciju, složeno političko-teritorijalno uređenje BiH i agencija za provođenje zakona, može se konstatovati da trgovina narkoticima predstavlja prijetnju i za BiH.

Broj registrovanih krivičnih djela u vezi sa zloupotrebom droga u 2015. godini je u padu za 6,09% u odnosu na 2014. godinu. Istovremeno, u 2014. godini imali smo porast broja registrovanih krivičnih djela odnosu na 2013. godinu za 4,90%.

Prema podacima policijskih agencija i institucija, ova krivična djela (KD) u 2015. godini počinila je 1.470 osoba, što je za 8,29% počinitelja manje nego 2014. godine, u kojoj je broj počinitelja povećan za 1,96% u odnosu na 2013. godinu. Najučestalije krivično djelo je posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga, nakon kojeg slijedi neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga.

U narednim tabelama je prikazan uporedni pregled za period od tri godine, po institucijama, registrovanim krivičnim djelima i broju počinitelja.

Red. Br.	Institucija	Broj registrovanih KD zloupotreba droge		
		2013. god.	2014. god.	2015. god.
1.	FMUP	1.094	1149	1054
2.	MUP RS	190	192	201
3.	Policija Brčko distrikta BiH	13	19	18
4.	Granična policija BiH	20	21	41
5.	SIPA	28	30	11
Ukupno		1345	1.411	1.325

Red. Br.	Institucija	Broj počinitelaca KD zloupotreba droge		
		2013. god.	2014. god.	2015. god.
1.	FMUP	1.165	1162	1172
2.	MUP RS	231	263	224
3.	Policija Brčko distrikta BiH	24	47	18
4.	Granična policija BiH	28	39	46
5..	SIPA	124	92	10
Ukupno		1.572	1.603	1.470

Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini prisutne su gotovo sve vrste opojnih droga, a dominiraju produkti kanabisa, heroin i sintetičke droge. Potrošnja droge je u porastu, ali i dalje je relativno niska u poređenju sa drugim evropskim zemljama.

Ulične cijene droga u Bosni i Hercegovini u 2012. (€):

Droga Cijena (€) Heroin (1 g) 20–30 Marihuana (1 g) 3–7,5 Kokain (1 g) 45–75 Ekstazi (1 tbl.) 2–3,5 Amfetamin (1 g) 10-25. U BiH ne postoji sistemska analiza i uporedba čistoće zaplijenjenih droga. Za isti period a prema operativnim informacijama i forenzičkom vještačenju agencija za provođenje zakona u BiH, čistoća heroina u uličnoj prodaji je bila oko 4%. Uopćeno, heroin je lošeg kvaliteta, razblažen uglavnom sa paracetamolom i kafeinom. Najčešći aditivi za amfetamine su laktoza i saharoza. Laktoza je takođe najčešći aditiv u ekstaziju. Kokainu se uobičajeno dodaje lidokain. Zadnji raspoloživi podaci pokazuju da se cijena narkotika na ilegalnom tržištu BiH nije značajnije mijenjala u odnosu na 2012. godinu osim cijena marihuane i skanka. Tako je prema podacima policijskih agencija cijena marihuane od 2500-3000 KM/kg, a skanka oko 5000 KM/kg. Cijena heroina je 40000-50000 KM/kg u zavisnosti od čistoće istog. Cijena kokaina prema istim podacima kreće se oko 70000 KM/kg. Speed se kreće oko 6000 KM/kg, a komad ekstazy-a prodaje se po 10 KM. Navedene cijene variraju od grada do grada u BiH u uličnoj prodaji.

Krijumčarenje heroina najvećim dijelom zaobilazi Bosnu i Hercegovinu, zbog loše putne komunikacije i konfiguracije terena, pa se heroin uglavnom krijumčari u kamionima i autobusima koji idu iz jugoistočne Azije, kroz Republiku Bugarsku, Republiku Srbiju i Republiku Hrvatsku. Heroin se i dalje najčešće u BiH ilegalno transportira iz Turske, ali je povećano učešće državljana Srbije i Crne Gore u organizaciji ovih nezakonitih aktivnosti, budući da je jedan dio ovih lica bio stalno nastanjen i u našoj zemlji.

Trend započet u prethodnim godinama je nastavljen, odnosno, sve je veća zastupljenost državljana BiH u međunarodnim krijumčarskim kanalima kokaina. Uglavnom se radi o licima nastanjenim u državama Južne Amerike i licima nastanjenim u „prvim“ destinacijama pošiljki narkotika u Evropi, a najčešće Holandiji, Španiji, Njemačkoj, Belgiji i drugim zemljama u kojima imaju pomorske luke. Iako trenutno, prema dostupnim saznanjima, BiH državljani u cjelosti ne vode neki od ovih kanala, neki od njih se nalaze na većim nivoima hijerarhije u smislu direktnijeg pristupa narkoticima, odnosno neki imaju direktnu konekciju u lukama u kojima se preuzima kokain, a pojačani su i njihovi kontakti sa pripadnicima narkokartela iz Južne Amerike, odakle se kokain do Evrope krijumčari morskim putem do evropskih luka, a samo manji dio kokaina iz Južne Amerike se prebacuje avionima. Analiza pojedinih slučajeva pokazala je da na području BiH postoje grupe koje se bave krijumčarenjem kokaina koji se transportuje na područje zapadne Evrope i na taj način ostvaruju nelegalan profit.

Marihuana je pogodna za proizvodnju i na području Bosne i Hercegovine a plantaže marihuane i vještačke laboratorije za proizvodnju marihuane su pronađene u različitim krajevima BiH. Najveći dio marihuane na područje zemalja Balkana stiže iz Republike Albanije gdje su najpovoljniji uslovi za proizvodnju i najniže cijene. U BiH posljednjih godina povećana je količina privremeno oduzete genetski modifikovane marihuane, tzv. „skunk“, pa je povećano i krijumčarenje ove droge preko granica BiH.

Na osnovu analize modusa djelovanja organizovanih kriminalnih grupa koje su otkrivene, istražene i od strane policijskih i dijelom sudski procesuirane ispred pravosudnih tijela Bosne i Hercegovine, kao i obavještajnih saznanja, međunarodnih trendova, odnosno puteva kretanja droge može se konstatovati da je Bosna i Hercegovina zemlja proizvodnje, tranzita ili krajnjeg odredišta opojnih droga. Tako se može reći da je Bosna i Hercegovina na putu opojne droge kanabis, koja ulazi južnom rutom iz Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu, gdje se jedan dio droge distribuirao u BiH, drugi dio krijumčari prema Republici Hrvatskoj i drugim državama Evrope. Organizovane kriminalne grupe koje djeluju u Bosni i Hercegovini su povezane sa organizovanim kriminalnim grupama u slijedećim zemljama: Makedonija, Srbija, Hrvatska, Albanija, Crna Gora, Holandija, Austrija, Turska, Slovenija, Švicarska, Njemačka, Italija, Mađarska i skandinavske zemlje,

Sintetičke opojne droge „ekstazi“ i „amfetamin speed“ uglavnom dolaze iz Kraljevine Holandije u zemlje istočne Evrope, a jedan manji dio, ovisno o potrebama tržišta, završava i na području BiH. U zadnjih nekoliko godina znatno je porastao broj konzumenata sintetičkih droga u BiH, a zabilježene su i povećane količine ove vrste narkotika na našem tržištu. Sintetičke droge se veoma često koriste kao sredstvo plaćanja drugih vrsta droga i iz tog razloga dolaze na područje zemalja Balkana, gdje se vrši zamjena za druge vrste droga koje se vraćaju u EU.

Prema raspoloživim podacima kriminalne grupe uglavnom međusobno sarađuju na području BiH, ali i sa kriminalnim grupama izvan granica BiH, posebno sa kriminalnim grupama koje su aktivne na području zemalja bivše Jugoslavije. Kriminalne grupe sarađuju tako što se direktno sastaju ili komuniciraju preko moderne i sofisticirane opreme i komunikacionih sredstava, a sve češće koriste neke od društvenih mreža, naročito Facebook, zatim aplikacije za slanje poruka Skype, Viber, WhatsApp i dr. što otežava njihovo otkrivanje.

U periodu 2013.-2015. godine je identifikovano 13 organizovanih kriminalnih grupa koje se bave ilegalnim uvozom i distribucijom narkotika, a 7 organizovanih kriminalnih grupa je procesuirano pred pravosudnim organima u Bosni i Hercegovini.

U narednoj tabeli je pregled zaplijenjenih droga po vrstama i količinama na području Bosne i Hercegovine u 2013., 2014. i 2015. godini, a koje su zaplijenjenje provedenim policijskim akcijama, od kojih su neke bile i međunarodnog karaktera.

IV.1.2. Tabelarni prikaz količina zaplijenjene droge u periodu 2013.- 2015. godina

2015. godina							
Institucija	Heroin	Kokain	Marihuana - skank	Stabljike kanabisa	Ekstazi	Amfetamin -spid	Hašiš
SIPA	500 gr	-	1000 gr	-	-	906 gr	-
GP BiH	26,28 gr	9,973 gr	4.126,66 gr	73 kom	2 kom	26.64 gr	12,25 gr
FMUP	11.993,1 gr + 331 kom	62,60 gr 2 kom	41.636,7 gr 598 kom	8.452 gr 584 kom	-	6.466,7 gr 3,9 ml i 628 kom	1.788 gr 24 kom
MUP RS	476,46 gr 5,2 ml	469,98 gr	43.301,31 gr	1.332 kom	1.453 gr 93 kom	-	1.187 gr
PBD BiH	-	-	3.805 gr	4 kom	-	-	-
Ukupno	12.995 gr 5,2 ml i 331 kom	10.504 gr 2 kom	93.868 gr 598 kom	8.452 gr 1.993 kom	1.453 gr 95 kom	7.400 gr 3,9 ml 628 kom	2.987 gr 24 kom
2014. godina							
Institucija	Heroin	Kokain	Marihuana - skank	Stabljike kanabisa	Ekstazi	Amfetamin- spid	Hašiš
SIPA	1.851,0 gr.	-	7.653 gr. (skank)	-	-	2.600 gr.	-
GP BiH	10,4 gr.	1,6 gr.	13.517,9 gr	4 stabljike	2kom.	90,6 gr.	-
FMUP	1.269,7gr.	30,5 gr. i	42.714,8 gr.-	2.657 kom.i	99	15.408,1gr i	3,8 gr. i

		2 kom.	400ml i 465 kom.	39,7gr.	kom.i 2,8 gr.	144 kom.	5 kom.
MUP RS	943,8gr.	96,5 gr.	26.2882,8 gr.	3.467 kom.	63 kom. i 1,2 gr	282,4gr. i 2 ml.	3,7 gr.
PBD BiH	274 gr.	-	310 gr.	13 kom.	-	-	-
Ukupno	4.349,7gr.	128,6 gr. i 2 kom.	327.078,5gr.- 400ml.i 465 kom.	6.141 kom. i 39,7gr.	164 kom.i 4,0 gr.	18.381,1 gr.-144 kom. i 2 ml	7,5 gr. i 5 kom.
2013. godina							
Institucija	Heroin	Kokain	Marihuana	Stabljike kanabisa	Ekstazi	Amfetamin	Hašiš
SIPA	2.140 gr	1.501 gr	32.850 gr	2 kom	-	-	-
GP	0,5 gr	0,125 gr	28.080,78 gr	6 kom	8 kom	9,491 gr	6,4 gr
FMUP	2.742 gr	80 gr	49.900 gr	3.048 kom	2,4 gr	9.003,2 gr	10.208 gr
MUP RS	1.827,16 gr	386,661 gr	183.416,446 gr	1.232 kom	-	2.811,001 gr	4.897,45 gr
PBD BiH	1.169,915 gr	0,778 gr	402,214 gr	-	-	4,311 gr	-
Ukupno	7.879,575 gr	1.968,564 gr	294.649,44 gr	4.288 kom	2,4 gr i 8 kom	11.828,003 gr	15.111,85 gr

IV.1.3. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		

Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura ²		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.2. Trgovina ljudima

Krivično djelo „Međunarodna trgovina ljudima“ propisano je Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine u članu 186., a osim ove inkriminacije, propisana su i krivična djela „Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu“ (član 185.), „Organizirana međunarodna trgovina ljudima“ (član 186a.) i „Međunarodno navođenje na prostituciju“ (član 187.). U Krivičnom zakonu Republike Srpske članom 198a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, članom 198b. „Trgovina maloljetnim licima“ i članom 198v. „Organizovanje grupe ili zločinačkog udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i trgovine maloljetnim licima“. U Krivičnom zakonu Brčko distrikta BiH članom 207a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 207b. „Organizovana trgovina ljudima“. U Krivičnom zakonu Federacije BiH članom 210a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 210b. „Organizovana trgovina ljudima“.

Trgovina ljudima znači regrutovanje, transport, transfer, skrivanje ili prihvatanje osoba, putem pretnje ili upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obambljivanja, zloupotrebe ovlasti i položaja nad bespomoćnim ili davanje ili primanje plaćanja da se postigne pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom. Posebno treba obratiti pažnju na najčešći razlog trgovanja seksualno iskorištavanje oba spola, prisilnu prostituciju, (uključujući i pornografiju) prisilni rad (prosjachenje, robovski rad), prodaju ljudskih organa i prisilno vršenje krivičnih djela.

IV.2.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Bosna i Hercegovina je zemlja u procesu tranzicije gdje imamo jako izražen ekonomski i socijalni faktor, posebno siromaštvo i nezaposlenost, te je prisustvo trgovine ljudima posebno karakteristično. Glavni pojavni oblik trgovine ljudima je seksualna eksploatacija ženskih osoba među kojim se nalaze i maloljetne djevojčice. Žrtve trgovine ljudima su uglavnom osobe koje pripadaju socijalno ugroženim kategorijama stanovništva. U odnosu na prethodni period, gdje je BiH u jednakoj mjeri bila zemlja tranzita i krajnjeg odredišta žrtava trgovine ljudima, a trenutni trendovi pokazuju da Bosna i Hercegovina sve više postaje zemlja polazišta trgovine ljudima, obzirom da su sada uglavnom žrtve trgovine ljudima državljani Bosne i Hercegovine, koji se na različite načine eksplatišu u svrhu prosjačenja, zatim u svrhu radnih i seksualnih potreba. Istovremeno je primjetan trend eksploatacije maloljetnih osoba, uglavnom djece u svrhu prosjačenja i krađa u zemljama EU, gdje su žrtve uglavnom lica romske nacionalnosti. Zbog ekonomskih prilika, BiH nije interesantno područje osobama koje organizuju trgovinu ljudima iz razloga što znatno bržu i veću novčanu dobit mogu ostvariti u razvijenim i bogatim zemljama

² Stalne reorganizacije policijskih i tužilačkih struktura i preraspodjela kadrova onemogućavaju adekvatnu i kontinuiranu borbu protiv organizovanog kriminala

Evrope, ali je pojava prisutna i u BiH. Pored seksualne eksploatacije, raspoloživi podaci pokazuju na sumnju u vršenje radne eksploatacije kao što su prosjačenje, radovi na poljoprivrednim imanjima, građevinski radovi i sl.

Organizovane kriminalne grupe su razvile modus za vrbovanje i eksploataciju ženskih osoba, tako što su sa njima stupali u vanbračne zajednice i organizovali njihov odlazak u inostranstvo, a potom ih putem ucjena, pretnji, zastrašivanja, zlostavljanja i drugih vidova fizičkog i psihičkog nasilja primoravali da vrše krivična djela džepnih krađa na području različitih zemalja u Evropi. U pojedinim slučajevima žrtve trgovine ljudima su bile i djeca. Procjenjuje se da su osumnjičene osobe nezakonitim aktivnostima stekle protupravnu imovinsku korist veću od 2 miliona eura.

Ova krivična djela se odnose na radnu i seksualnu eksploataciju žrtava trgovine ljudima. U predhodnom periodu navedeno krivično djelo se većinom odnosilo na seksualnu eksploataciju žrtava, gdje su žrtve seksualno iskorištavane. U posljednjih nekoliko godina krivično djelo "Trgovina ljudima" sve više se odnosi na radnu eksploataciju žrtava, gdje se žrtve prisiljavaju i na raznorazne načine uslovljavaju i iskorištavaju kao radna snaga, tj. da prosjače i rade različite teške fizičke poslove. U jednom od registrovanih slučajeva imamo situaciju da je žrtva kao stariji maloljetnik prisiljavana da radi teške fizičke poslove na privatnoj farmi. Nadalje, žrtve su korištene da, uz prijetnju i prisilu, vrše prosjačenje na području Bosne i Hercegovine. U jednom od slučajeva radne eksploatacije, žrtve su primoravane da prikupljaju staro željezo i da prihod od istog dostavljaju optuženom licu. Seksualna eksploatacija žrtava nikada nije prestala samo je ona doživjela promjenu u smislu angažovanja mladih djevojaka, kao poslovnih pratnji, te elitna prostitucija u stanovima i hotelima uzima sve više maha u Bosni i Hercegovini.

Kao posebne rizične grupe su žene i djeca, romske populacije. Pripadnici ove grupacije bili su žrtve trgovine maloljetnim osobama radi prosjačenja i prostitucije na područjima više država na području EU (Francuska, Španija, Italija, Bugarska, Rumunija, Hrvatska, Belgija, Njemačka), kao i na području Srbije i Bosne i Hercegovine. Na osnovu raspoloživih podataka, agencije za provođenje zakona u BiH su, u saradnji sa partnerskim službama Francuske, preduzimale zakonom predviđene aktivnosti koje su rezultirale presijecanjem ovih ilegalnih aktivnosti.

Posmatrajući prethodni izvještajni period sa aspekta trenutnog stanja i raspoloživih informacija, opravdano možemo konstatovati da je Bosna i Hercegovina prešla iz kategorije tranzitne i zemlje destinacije žrtava trgovine ljudima u kategoriju zemlje polazišta, čiji građani postaju žrtve trgovine ljudima.

U narednoj tabeli je prikazan uporedni pregled za period od tri godine, po broju podnesenih izvještaja i dopuna, broju počinitelaca i broju počinjenih krivičnih djela registrovanih od Državne agencije za istrage i zaštitu:

<i>Krivična djela „Trgovina ljudima” i „Krijumčarenje lica”</i>				
Period	2013	2014	2015	Ukupno
Broj podnesenih izvještaja i dopuna	11	7	10	28
Broj lica obuhvaćen izvještajima	61	13	26	100
Broj krivičnih djela	38	14	25	77

Organizovane grupe koje vrše krivična djela iz oblasti trgovine ljudima karakteriše to da imaju veći broj članova čiji tačan broj nije moguće precizirati, ali se procjenjuje da imaju od 15 do 20 članova sa jasno određenim zadacima, a radi se uglavnom o državljanima ili BiH ili susjednih zemalja. Ove osobe su sklone vršenju kriminalnih aktivnosti, bave se ugostiteljskim ili sličnim uslužnim djelatnostima, te kombiniraju legalne djelatnosti sa nelegalnim, ali pored vršenja ovih krivičnih djela i vrše druga krivična djela, npr. krijumčarenje narkotika i kamatarenje. Nasilje primjenjuju nezavisno od zajednica u kojima nasilnici i žrtve žive, a najčešće vrste nasilja su fizičko zlostavljanje, ograničavanje kretanja, oduzimanje ličnih dokumenata, prijetnje, ucjene i sl. Postoji značajna povezanost sa kriminalnim grupama u slijedećim zemljama: Turska, Srbija, Slovenija, Crna Gora, Rusija, Azerbejdžan, Francuska, Švicarska, Njemačka, Austrija i Hrvatska.

Organizovane kriminalne grupe se bave ovim kriminalnim radnjama zbog finansijske dobiti, te investiraju nezakonito stečenu dobit u nekretnine, skupocjene automobile i legalne poslove radi stavljanja stečenog novca u legalne tokove.

IV.2.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija			x
Poroznost granica			x
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.3. Krijumčarenje ljudi

Krivično djelo „Krijumčarenje ljudi“ propisano je članom 189. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, a članom 189a. kao posebno djelo inkriminirano je „Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenja migranata.“

IV.3.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Iako zbog svog geografskog položaja, Bosna i Hercegovina još uvijek nije na glavnoj ruti kretanja ilegalnih migranata, ipak je tokom prethodnog perioda evidentiran manji broj lica afro-azijskog porijekla, koji su koristili BiH kao tranzitnu zemlju prema zemljama zapadne Evrope. S druge strane BiH je bila odredište državljana zemalja iz regiona koji su u najvećoj mjeri kršili imigracione propise. Dostupne informacije pokazuju na povećanje odbijenih zahtjeva za ovjeru pozivnih pisama, porast izrečenih mjera otkaza bezviznog boravka, otkaza privremenog i stalnog boravka, odnosno odbijanja zahtjeva za odobrenje/produženje privremenog boravka.

Prema dostupnim podacima, najveći broj otkrivenih lica u ilegalnom prelasku državne granice čine državljani BiH i susjednih zemalja. U pogledu lica koja dolaze iz trećih zemalja u posmatranom periodu najviše je evidentirano državljana Turske, Albanije, nosilaca putnih isprava sa oznakom Kosova, Afganistana, Armenije, Iraka i određen broj NN lica.

Na osnovu statističkih podataka može se uočiti blagi porast oduzimanja falsifikovanih dokumenata. Najčešće su zloupotrebjavani dokumenti Turske, Bugarske, Francuske, Kuvajta i BiH, a iste su najviše koristili državljani Turske, BiH i Iraka, dok kod lica sa područja Kosova nisu zabilježeni slučajevi oduzimanja falsifikovanih dokumenata. U strukturi državljanstava lica koji se krijumčare najveći udio i kontinuitet imaju državljani Bosne i Hercegovine i Albanije.

Možemo zaključiti da migracioni talas, iako u manjem obimu, i dalje postoji. U informaciji FRONTEX ne ukazuje se na usmjeravanje migracionog pritiska na Bosnu i Hercegovinu, međutim promjene u migracionim tokovima susjednih država upućuju na mogućnost preljevanja promjena u migracionim trendovima i na područje BiH.

Ako zemlje koje se nalaze na aktuelnoj ruti kojom se migranti kreću i dalje budu restriktivne u svojim nastojanjima smanjenja broja migranata koji žele ići preko njihovog teritorija, isti bi mogli potražiti privremeno utočište na području zemalja regije, pa tako i Bosne i Hercegovine. U slučaju da se preusmjeri njihovo kretanje, jedan od pravaca kojim bi se migranti mogli kretati je i pravac direktno iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu ili iz Grčke preko Makedonije, Kosova, Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu (područje Trebinja) i dalje prema Hrvatskoj i zemljama zapadne Evrope.

Registirani prekogranični kriminalitet u pogledu vršenja krivičnog djela „Krijumčarenje lica“ je u toku 2014. godine, u odnosu na 2013. godinu, bio u padu za 14,14%, a u toku 2015. godine, ponovo dolazi do porasta za 36,42% u odnosu na 2014. godinu.

Krivično djelo	Broj KD			Broj podnesenih službenih izvještaja			Broj prijavljenih lica		
	2015.	2014.	2013.	2015.	2014.	2013.	2015.	2014.	2013.
čl. 189 KZ BiH (Krijumčarenje lica)	15	9	19	13	12	16	31	26	67

Način izvršenja ovog krivičnog djela, odnosno krijumčarenja osoba zavisi od osoba koje se krijumčare, odnosno iz koje zemlje visokog migracijskog rizika dolaze. Podaci o migracijskom riziku se blagovremeno ažuriraju.

Krijumčarenje osoba se vrši najčešće na sljedeće načine:

- ✓ migranti legalno dolaze u BiH vazdušnim putem na aerodrom Sarajevo, uz posjedovanje validnih dokumenata, te uz pomoć krijumčara, nezakonito se prebacuju prema Hrvatskoj i dalje prema zemljama EU (ovo se odnosi na grupe osoba koje dolaze iz Turske i dr.). Određeni broj osoba nezakonito prelazi u Srbiju, zloupotrebljavajući grupu izbjeglica koja se nalazi u Srbiji, gdje se priključuju migrantskim tokovima, kako bih dalje nastavili prema zemljama EU (uglavnom državljani Pakistana, Bangladeša, Indije, Šri Lanke),
- ✓ migranti na nezakonit način dolaze u BiH, zaobilazeći granične prelaze, koristeći nepokrivenost državne granice ili uz pomoć krijumčara, a nakon što uđu u BiH, gdje borave po potrebi, nastavljaju dalje prema Hrvatskoj i dalje prema zemljama EU (uglavnom državljani Albanije i nosioci putnih isprava Kosova).

IV.3.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija		x	
Poroznost granica	x		
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.4. Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima vojne upotrebe

Oružje i vojna oprema su predmeti i sredstva navedeni u Zakonu o proizvodnji, uvozu i izvozu oružja i vojne opreme. Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima vojne upotrebe je inkriminisan u okviru člana 193. Krivičnog zakona BiH.

IV.4.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Na području BiH je intenzivirana nelegalna nabavka i prodaja naoružanja, koje koriste lica koja se dovode u vezu sa organiziranim kriminalom prvenstveno u cilju krijumčarenja, ali i kao sredstvo za izvršenje drugih krivičnih djela na području BiH. Intenzivirana nelegalna nabavka i prodaja naoružanja je uzrokovana većom potražnjom na “crnom tržištu” u zemljama EU. Registrovana je pojava ilegalne trgovine vatrenim naoružanjem, kao i eksplozivima, a uglavnom se radi vojnom naoružanju zaostalom iz proteklog rata, te različitim vojnim i privrednim eksplozivima. Predmet krijumčarenja su u najvećem broju slučajeva automatske puške, pištolji i eksploziv, koji se na crnom tržištu u EU ilegalno prodaju po višestruko većim cijenama, te je zarada veoma velika. Transport se vrši vozilima, kamionima, autobusima do krajnjeg odredišta u zemljama EU, npr. Švedska, Francuska i druge zemlje EU. Kriminalna lica, porijeklom iz BiH koja borave u inostranstvu, upoznata su sa prilikama u vezi sa ilegalnim tržištem naoružanja u našoj zemlji, kao i sa potražnjom u kriminalnom miljeu države u kojoj borave, pa su u dosadašnjem radu evidentirani njihovi dolasci u našu zemlju u cilju nabavke oružja i prodaje istog kriminalnim grupama koje na području više zemalja Evrope vrše teška razbojništva, oružane pljačke i druge nezakonitosti.

Trend je da se ovo krivično djelo izvršava u međusobnoj interakciji sa vršenjem krivičnog djela ilegalne trgovine narkoticima, tako što se vrši kompenzacija oružja za narkotike, a često se krijumčare zajedno u organizovanim ilegalnim transportima.

Na nivou Bosne i Hercegovine je povećan broj registrovanih krivičnih djela iz oblasti ilegalnog posjedovanja oružja i eksplozivnih materija tokom 2015. godine u odnosu na 2014. godinu za 6,83%, a u toku 2014. godine bila je tendencija smanjenja registrovanih krivičnih djela u odnosu na 2013. godinu za 21,85%.

U narednim tabelama je prikazan uporedni pregled za period od tri godine, po institucijama, registrovanim krivičnim djelima i broju počinitelaca.

Red. Br.	Institucija	KD Nedoovoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materijala		
		2013. god.	2014. god.	2015. god.
1.	FMUP	360	290	262
2.	MUP RS	400	319	404
3.	Policija Brčko Distrikt BiH	8	13	7
4.	Granična policija BiH	28	14	15
5.	SIPA	46	22	15
Ukupan broj krivičnih djela		842	658	703

Red. Br.	Institucija	Izvršioi KD Nedoovoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materijala		
		2013. god.	2014. god.	2015. god.
1.	FMUP	341	274	230
2.	MUP RS	346	271	349
3.	Policija Brčko Distrikt BiH	8	8	5
4.	Granična policija BiH	41	7	15
5.	SIPA	51	16	22
Ukupan broj izvršilaca		787	576	621

IV.4.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		

Poroznost granica	x		
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.5. Korupcija

Korupcija predstavlja zloupotrebu ovlašćenja, funkcije ili položaja da bi se stekla materijalna ili nematerijalna korist. Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti propisana su u Glavi XIX Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Glavi XXXI Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Glavi XXVII Krivičnog zakona Republike Srpske i Glavi XXXI Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

IV.5.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Međusobna interakcija korupcije i organizovanog kriminala predstavlja jedan od najdominantnijih faktora koji ugrožava razvoj i ekonomsku stabilnost Bosne i Hercegovine. U skladu sa Strategijom za borbu protiv korupcije u BiH, kontinuirano se prikupljaju podaci koji se odnose na kršenje zakona i koruptivne aktivnosti u svim segmentima društvenih djelatnosti. Bez obzira na sankcioniranje počinitelja, i dalje se uočava koruptivno ponašanje zaposlenika različitih institucija koji bi trebali, u skladu sa opisom svog radnog mjesta, omogućavati efikasno provođenje zakona. I dalje funkcioniraju neke ranije izdiferencirane veze između organizovanog kriminala i različitih struktura i nivoa vlasti, a uspostavljaju se i nove.

Velika prostorna rasprostranjenost, brojnost kriminalnih grupacija, kontinuirano i intenzivno obnavljanje kriminalnih struktura, široka struktura nelegalnih aktivnosti, međusobna uvezanost, spremnost na primjenu najgrubljih metoda, sposobnost korištenja savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u kriminalne svrhe, ogromna materijalno-finansijska sredstva i moć koja iz njih proističe, međusobna isprepletenost legalnih i nelegalnih poslova, duboka koruptivna involviranost u državnu strukturu, sporadičnost suočavanja sa zakonima – opće su karakteristike koje na jednoj strani vrlo ozbiljno upozoravaju, a na drugoj iniciraju znatno primjereniji odgovor svih faktora države.

Prikupljeni podaci apostrofiraju koruptivno ponašanje ovih zaposlenika koji određenim vidom zloupotrebe svog položaja, uz određenu materijalnu stimulaciju, omogućavaju pojedincima ili osobama iz organizovanog kriminalnog miljea, ostvarenje nekog prava ili vršenje nezakonitih radnji. U većem broju slučajeva se radi uglavnom o nižepozicioniranim službenicima i zaposlenicima, mada je registrovano i koruptivno ponašanje pojedinih visokopozicioniranih lica. Iako se brojne institucije bave problemom korupcije i upozoravaju na njen visok nivo u velikom broju društvenih aktivnosti i poslova u BiH, nema pokazatelja da ona ima tendenciju opadanja. Za očekivati je da će korupcija biti prisutna i u budućnosti, a negativne posljedice koje uzrokuje po ekonomsku stabilnost BiH su veoma značajne, posebno u segmentima poslovanja u kojima se radi o velikim iznosima novca gdje se nelegalno osigurava povlašten položaj prilikom investicijskih ulaganja, želi se nezakonito povećati dobit ili umanjiti porezna obaveza, gdje se u legalne tokove ubacuju kriminalom stečena veća materijalna sredstva, itd.

Veoma je značajan negativan uticaj korupcije i organizovanog kriminala na društvo: kroz smanjenje javnih prihoda, otežano funkcionisanje javnih institucija, ugrožavanje standarda građana, ubrzavanje socijalnog raslojavanja, umanjene autoriteta političke vlasti, povećanje poslovne nediscipline, podsticanje konstituisanja novih organizovanih kriminalnih grupa, ugrožavanje pravnog poretka, neracionalna dugoročna upotreba resursa, povećanje konkurentnosti nelegalnog u odnosu na legalni sektor.

U toku 2015. godine, imamo povećanje registrovanih koruptivnih krivičnih djela za 59,25% u odnosu na 2014. godinu. Istovremeno, u toku 2014. godine, imali smo tendenciju smanjenja broja ovih krivičnih djela za 6,19% u odnosu na 2013. godinu.

Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja te ovlaštenja u privredi preovladavaju kao najčešća koruptivna krivična djela u Bosni i Hercegovini, a u 2015. godini je registrovano 277 spomenutih krivičnih djela što predstavlja 38,31,% svih korupcijskih krivičnih djela. U ogleđnom periodu 2014. godine imali smo 298 ovih krivičnih djela, a 2013. godine registrovana su 252 krivična djela zloupotrebe službenog položaja ili ovlaštenja te ovlaštenja u privredi.

<i>Period</i>	<i>2013. godina</i>	<i>2014. godina</i>	<i>2015. godina</i>
Ukupan broj registrovanih koruptivnih krivičnih djela	484	454	723
Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja te ovlaštenja u privredi	252	298	277

Organizovane kriminalne grupe nastoje koruptivnim metodama, u svim strukturama vlasti na svim nivoima vlasti u Bosni Hercegovini dobiti zaštitu od krivičnog progona i način da zadrže i u legalne tokove ubace nelegalno stečeno materijanu dobit.

IV.5.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija			x
Geografska pozicija			x
Socioekonomska situacija	x		

Korupcija	x		
Poroznost granica			x
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.6. Privredni kriminal

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, u Glavi XVIII propisana su krivična djela protiv privrede i jedinstva tržišta te krivična djela iz oblasti carina. U Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine i Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ova djela su propisana u Glavi XXII Krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa i u Glavi XXIII - Krivična djela iz oblasti poreza. U glavi XXIV Krivičnog zakona Republike Srpske propisana su krivična djela protiv privrede i platnog prometa.

IV.6.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Privredni kriminal, kao jedan od aspekata organizovanog kriminala, direktno utiče na sve društvene aktivnosti i sve slojeve stanovništva države kroz smanjenje njene ekonomske moći. Nezakonite aktivnosti iz domena privrednog kriminala nanose neposredne štete budžetu i doprinose poremećajima u okviru bosansko-hercegovačkog tržišta. Pored toga, ove pojave se negativno odražavaju i na opće stanje u BiH kroz nesiguran poslovni ambijent i na odustajanje potencijalnih investitora od ulaganja koja mogu predstavljati osnovu za napredak. Za očekivati je da će opće stanje sigurnosti BiH, kroz ugrožavanje njene ekonomske stabilnosti, i dalje u značajnoj mjeri biti pod uticajem svih povratnih negativnih efekata nezakonitih aktivnosti.

Kao modus operandi pojavljuje se, kao i ranije, prelijevanje kapitala koje se uobičajeno vrši u multinacionalnim kompanijama koje krajnju dobit upućuju u tzv. poreske oaze, odnosno off-shore kompanije, čime se profit ostvaren u Bosni i Hercegovini prikazuje u državama u kojima se ne mora plaćati porez, što predstavlja direktan gubitak za budžet. Direktno izvlačenje novca iz naše zemlje se vrši i na taj način što inostrane firme koje apliciraju na međunarodnim tenderima nakon dobijanja poslova, po znatno nižim cijenama, prepuštaju poslove domaćim firmama koristeći tako jeftinu radnu snagu, a dobit zadržavaju za sebe. Također su prisutne pojave poslovanja preko povezanih preduzeća u kojem se različitim manipulacijama, koje se u osnovi svode na plaćanje ulaznih faktura po nerealno visokim cijenama, a ispostavljanje izlaznih faktura po nerealno niskim cijenama, u firmi - kćerki registrovanoj u BiH stvaraju gubici, dok osnivačka firma iz inostranstva ostvaruje dodatni profit.

Jedan od izraženijih modaliteta je izbjegavanje plaćanja poreskih obaveza nastalih kao posljedica nezakonitih statusnih promjena preduzeća koje prethode predstečajnim i stečajnim postupcima privrednih subjekata koji su višemilionski poreski dužnici.

Saznanja pokazuju na pojavu da je na području BiH veliki broj vlasnika firmi u privatnom vlasništvu uključen u fiktivno prijavljivanje poslovanja u cilju izbjegavanja plaćanja PDV-a, koje

su naročito prisutne u poslovanju firmi u građevinskom sektoru i to tako što se prijavljuje godišnji promet u iznosima značajno manjim od stvarnih. U pojedinim privrednim društvima u državnom vlasništvu je, kao posljedica zloupotrebe položaja, došlo do obezvrjeđivanja osnovnog kapitala, odnosno do višemilionskih gubitaka i dugovanja prema državi i drugim povjeriocima. U javnim preduzećima su izdiferencirani i slučajevi lažnog prikazivanja pozitivnog rezultata poslovanja u cilju zadržavanja postojećeg menadžmenta, privatiziranja dijelova preduzeća po cijenama neuporedivo nižim od stvarne vrijednosti, prodaje koncesija po cijenama također neuporedivo nižim od uloženog novca za njeno dobijanje od strane javnog preduzeća, nabavke roba i usluga putem pozivnih tendera pri čemu se iste plaćaju po nerealno visokim cijenama, uslovljavanja pružanja usluga iz redovnog poslovanja materijalnom naknadom (podmićivanjem), izvođenja radova umjesto privatnih firmi koje su posao dobile na tenderu i kasnijim plaćanjem faktura tim privatnim firmama, izvođenja radova bez naplate na privatnim objektima i firmama u vlasništvu rukovodećih lica tog javnog preduzeća, nepokretanja sudskog postupka naplate usluga dok ne nastupi zastara potraživanja, nezakonitog primanja većeg broja radnika i drugih nezakonitih aktivnosti.

Nezakonite aktivnosti iz oblasti ekonomskog kriminala, pored smanjenih uplata u budžet, vrše se i neadekvatnim trošenjem sredstava koji se isplaćuju iz budžeta. Ove aktivnosti su primjetne u mnogim javnim preduzećima i ustanovama u našoj zemlji i uzrokuju velike novčane gubitke. Raspolože se saznanjima da su učestali slučajevi zloupotrebe podsticaja koji se isplaćuju iz budžeta, kada firme uopće ne vrše poslovne aktivnosti za koje im se podsticaji isplaćuju nego potpisuju fiktivne ugovore o zakupu zemljišta, a također ne vrše ni proizvodnju nego otkupljuju proizvode za čiju proizvodnju su primili podsticaj.

Na području Bosne i Hercegovine i dalje su prisutne nezakonitosti u oblasti eksploatacije i korištenja rudnog bogatstva - mineralnih sirovina (keramička glina, kvarcni pijesak, pijesak, šljunak) od strane pojedinih privrednih subjekata. Navedene nezakonite aktivnosti ogledaju se u tome da pojedini privredni subjekti bez zaključivanja ugovora o koncesijama, shodno zakonskim propisima o koncesijama entiteta, kršenjem odredbi sklopljenih ugovora ili nastavkom rada i po njihovom isteku, krše odredbe ovog važeće propise. Zbog znatnog broja šljunkara za eksploataciju šljunka iz riječnih tokova Bosne, Save i Vrbasa, narušava se prirodni tok navedenih rijeka, što, pored ostalog, doprinosi da su u priobalnim područjima poplave učestalije, naročito u donjem toku rijeke Bosne, prema ušću u rijeku Savu.

Saznanja pokazuju i na kontinuitet nezakonitosti pri eksploataciji šuma i šumskih bogatstava na području više općina BiH. Ova saznanja pokazuju da nezakonitosti u šumskim dobrima, kojima gazduju državna preduzeća, počinju od samog postupka ulaska u posao sječe šumskog dobra, koja je zakonskim propisima regulirana na principu licitacije. Prisutne su manipulacije sa količinama isporučenog drveta, naročito kroz naknadno priznavanje «opravdanih» reklamacija, zatim kroz izdavanje fiktivnih otpremnica koje sadrže lažne podatke o kupcu, sjedištu kupca, kao i količinama robe, ili se iste koriste više puta, netačna klasifikovanja kvaliteta trupaca, odvoženje iz šumskog gazdinstva bez uredne dokumentacije, itd.

Intenziviran je i ilegalni promet ukradenog zlata koje se uglavnom krade na području Bosne i Hercegovine, te se krijumčari u zemlje Evropske unije - uglavnom Hrvatsku i Mađarsku, ali su uočeni i slučajevi kupovine zlata na ilegalnom tržištu od strane krupnijih trgovaca iz naše zemlje.

Privredni kriminal se, u najvećem broju slučajeva, usko vezuje za slučajeve korupcije, budući da je međusobna interakcija ove dvije pojave neophodna u slučajevima kada se radi o ostvarivanju protivpravne imovinske koristi u većim novčanim iznosima. Izuzetak predstavljaju poslovne mahinacije u kojima se koriste zakonske nedorečenosti koje lica sa dugogodišnjim iskustvom u finansijskom poslovanju prepoznaju i uspješno koriste u stvaranju dobiti. U tom smislu, od velike važnosti je prepoznavanje ovakvih pojava i pravovremeno reagiranje nadležnih institucija.

Među najbrojnijim krivičnim djelima privrednog kriminala nalaze se: zloupotreba ovlaštenja u privredi, obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti, prevara u privrednom poslovanju, falsifikovanje ili uništenje službene isprave, porezna utaja, pronevjera u službi, nedozvoljena trgovina, organizovani kriminal u vezi s poreznom utajom i carinskom prevarom itd. U privrednom kriminalu sve je više počinjenih djela iz člana 250. KZ BiH (Organizovani kriminal), što ukazuje na tendenciju u kojem se pravcu kreće ova vrsta kriminala.

Tokovi novca određenih kriminalnih grupa čija je aktivnost presječena policijskim akcijama, ukazuje na to da se novčana sredstva i imovina koji su nezakonito stečena vršenjem krivičnih djela iz ove oblasti, uglavnom legalizuju kupovinom nekretnina, izgradnjom poslovnih i drugih objekata, privatizacijom preduzeća, a u pojedinim slučajevima i transferisanjem novčanih sredstava u inostranstvo.

Evidentirana krivična djela privrednog kriminala su u porastu, u 2015. godini u Bosni i Hercegovini je registrovano 1.238 krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa iz oblasti poreza i carina, što je za 19,96 % više nego u 2014. godini, kada su registrovana 1032 krivična djela, što je za 9,4 % manje nego u 2013. godini (1139).

Red. Br.	Institucija	Broj evidentiranih krivičnih djela		
		2013. god.	2014. god.	2015. god.
1.	FMUP	360	377	443
2.	MUP RS	664	550	722
3.	Policija Brčko distrikt BiH	9	3	1
4.	SIPA	75	64	25
5.	Granična policija BiH	31	38	47
Ukupno u BiH		1139	1.032	1.238

Krivtvođenje novca u Bosni i Hercegovini odnosi se, uglavnom, na distribuciju i stavljanje u promet krivotvorenih novčanica. U narednoj tabeli je prikazan uporedni pregled za period od tri godine, po broju podnesenih izvještaja i dopuna, broju počinitelaca i broju počinjenih krivičnih djela registrovanih od Državne agencije za istrage i zaštitu:

Krivično djelo "Krivtvođenje novca"				
Period	2013.	2014.	2015.	Ukupno
Broj podnesenih izvještaja i dopuna	3	9	3	15
Broj lica obuhvaćen izvještajima	12	26	3	41
Broj krivičnih djela	4	15	5	24

Krivično djelo "Organizovani kriminal" u vezi sa krivičnim djelom "Krivtvođenje novca"				
Period	2013.	2014.	2015.	Ukupno
Broj podnesenih izvještaja i dopuna	1	1	1	3
Broj lica obuhvaćen izvještajima	4	6	1	11
Broj krivičnih djela	2	2	2	6

IV.6.2. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici

I dalje je najzastupljeniji oblik krijumčarenja akcizne robe ilegalni promet cigareta i duhana. Ilegalni transport se najčešće vrši privatnim automobilima koji imaju ugrađene bunkere i autobusima koji saobraćaju na redovnim međunarodnim linijama iz države sa nižom cijenom u državu sa višom cijenom cigareta. Cigarete se često krijumčare prema skandinavskim zemljama u kojima distribuciju organizira više BiH državljana stalno nastanjenih u državama tog regiona. U našoj zemlji je izdiferencirano više ilegalnih pogona u kojima se proizvode cigarete koje se prodaju unutar BiH i često se radi o dobro organiziranoj distributivnoj mreži koja se služi legalnim poslovnim aktivnostima uključenih lica ili njihovih saradnika.

Pored naprijed navedenog, evidentno je da zbog razlike u cijeni duvana i duvanskih preradevina, tj. iznosa akcize, u cilju sticanja protpravne imovinske koristi, pojedinci se organizuju u grupe i na ilegalno tržište sve više plasiraju originalne i krivotvorene proizvode. Posebno je primjetno da je sve češća pojava ilegalnih pogona za proizvodnju, preradu i rezanje duvana čime se izbjegava plaćanje predviđenih dadžbina.

Na područje istočne Hercegovine se iz Crne Gore krijumčare originalne i krivotvorene marke cigareta koje nisu označene akciznim markicama, a iste se distribuiraju širom BiH. Ilegalna trgovina egzistira i u obrnutom smjeru, odnosno na ilegalnom tržištu Crne Gore se prodaju cigarete bez akciznih markica proizvedene u našoj zemlji. Dio cigareta plasiranih na tržište potiče i od već zaplijenjenih pošiljki, odnosno lica zaduženja za uništavanje dio pošiljki ponovno vraćaju u prodaju.

Kao novi trend pojavljuje se modus operandi da se dokumentacija o konkretnoj robi (cigarette, naftni derivati i dr.) uredno evidentira i obradi kao da je roba već ušla u zemlju a stvarno, roba nikada nije ušla u zemlju. Uredno se prijavljuje i plaćaju poreske obaveze, a predmetna roba se različitim kanalima prodaje u zemlji iz koje navodno dolazi.

Također, u Bosnu i Hercegovinu se uvoze veće količine naftnih derivata koje su oslobođene plaćanja akciza i putarina. Isti se nakon toga, uz falsificiranu dokumentaciju, prodaju na više benzinskih pumpi, čime se nanose značajne novčane štete u državnom budžetu. Izdiferencirano je i krijumčarenje većih količina najnovije tehnologije mobitela raznih stranih proizvođača, kao i dodatne opreme, koja se prodaje u našoj zemlji putem on-line prodaja koja se ne evidentira u poslovnih evidencijama.

U proteklom periodu je intenzivirana aktivnost krijumčarenja lijekova iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu, a krijumčare se i prodaju i lijekovi koji nisu registrirani i koji se legalno ne mogu uvoziti. Prodaja se vrši i preko firmi koje su u našoj zemlji registrirane za istu ili sličnu djelatnost, a koje u sklopu svojih redovnih legalnih poslovnih aktivnosti prodaju i ovakvu vrstu lijekova.

Malverzacije su prisutne i prilikom uvoza i reeksporta tekstilnih i drugih roba porijeklom iz Turske, Mađarske i Kine. Ove aktivnosti su bile praćene visokim stepenom korupcije u institucijama Bosne i Hercegovine koje su bile zadužene za nadzor i kontrolu granice. Krajnji cilj je izbjegavanje plaćanja zakonskih obaveza.

Realizacijom operativno-taktičkih akcija utvrđen je *modus operandi* u vezi nedozvoljene trgovine i krijumčarenja robe, te zaštite intelektualne svojine, na način da državljani Kine putuju u Republiku Tursku kako bi kupili intelektualne usluge (prospekte, uzorke, kalupe, znakove ili robne žigove) na crnom tržištu robe, nakon čega iste prosljeđuju u proizvodne kapacitete u Kinu radi izrade osnovnih uzoraka (modela patika, torbi, majica itd.) bez znaka i žiga.

Isto tako, kroz realizaciju međunarodnih operativnih akcija koje su se odnosile na falsifikovanje lijekova i medicinskih proizvoda, utvrđeni su novi trendovi nabavke falsifikovanih lijekova upotrebom interneta i dostave putem pošte, što u velikoj mjeri otežava otkrivanja počinioca ovih krivičnih djela.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, zloupotreba i ilegalna trgovina lijekova prevazilazi upotrebu droge. Potraživanja su tako jaka za lijekovima da je nastao fenomen falsifikovanih lijekova. Imajući u vidu značajan profit od prodaje falsifikovanih lijekova, organizovane kriminalne grupe su prepoznale ovu vrstu aktivnosti, te su još više investirale kako bi ostvarile još veći profit. Naime, falsifikovani lijekovi su 25 puta rentabilniji u odnosu na trgovinu heroinom i pet puta rentabilniji u odnosu na trgovinu cigaretama.

Primjer ozbiljnosti problema privrednog kriminala, njegove rasprostranjenosti direktnih implikacija koje ima na budžet, odnosno štetu koju nanosi budžetu, možemo vidjeti u nastavku.

U tabelarnom pregledu su prezentovani podneseni izvještaji³ Uprave za indirektno oporezivanje BiH i iznos materijalne štete nanosene Bosni i Hercegovini u periodu 2013. -2015. godine, a koja je direktna posljedica izvršenja krivičnih djela obuhvaćenih spomenutim izvještajima.

³ Podnesenim izvještajima su obuhvaćena krivična djela inkriminisana Krivičnim zakonom BiH: član 209. (Pranje novca); član 210. (Porezna utaja ili prevara); član 210.a (Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda); član 210.b (Nedozvoljeno skladištenje robe); član 211. (Neplaćanje poreza); član 214. (Krijumčarenje); član 216. (Carinska prevara); član 224. (Nesavjestan rad u službi); član 249. (Udruživanje radi činjenja krivičnih djela); član 250. (Organizirani kriminal); član 53. (Stjecaj krivičnih djela); Član 54. (Produženo krivično djelo).

U nekoliko slučajeva podnesenim izvještajima je obuhvaćeno i činjenje krivičnih djela iz člana 267. (Nedozvoljena trgovina), člana 373. (Krivotvorenje isprava) i člana 261. (Krivotvorenje ili uništavanje poslovnih ili trgovačkih

<i>Period</i>	<i>2013. godina</i>	<i>2014. godina</i>	<i>2015. godina</i>	<i>Ukupno</i>
<i>Ukupan broj podnesenih izvještaja</i>	88	82	94	264
<i>Iznos štete u KM</i>	17.654.248,00	28.555.924,95	39.163.986,53	85.374.159,48

U narednim tabelama je prikazan uporedni pregled za period od tri godine, registrovanih krivičnih djela, broju podnesenih službenih izvještaja od strane Granične policije BiH i prijavljenih lica zbog nedopuštenog prometa raznih vrsta roba i izbjegavanja carinskog nadzora:

Krivično djelo	Broj krivičnih djela			Broj službenih izvještaja			Broj prijavljenih lica		
	2015.	2014.	2013.	2015.	2014.	2013.	2015.	2014.	2013.
Krijumčarenje (čl. 214. KZ BiH)	28	29	18	24	26	17	38	274	140
Nedozvoljena trgovina (čl. 212. KZ BiH)	8	6	4	7	6	4	11	8	4
Nedozvoljen promet akciznih proizvoda (čl. 210. KZ BiH)	10	2	2	9	1	2	14	3	2
Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (čl. 215. KZ BiH)	1	1	1	1	/	1	2	1	3
Ukupno	47	38	25	41	33	24	65	286	149

Privremeno oduzete robe i procijenjena vrijednost roba privremeno oduzetih od strane Granične policije:

Vrsta oduzete robe	Količina			Vrijednost oduzete robe u KM		
	2015.	2014.	2013.	2015.	2014.	2013.
Cigarete (kutija)	20.677	8.829	22.720	96.445	63.342,00	68.892,00
Rezani duhan (kg)	729,01	-	-	17.152,50	-	-
Krupna stoka (kom)	11	20	305	16.700	45.604,00	68.114,00

knjiga ili isprava) Krivičnog zakona Federacije BiH i krivično djelo iz člana 377. (Krivtvođenje isprava) Krivičnog zakona Republike Srpske.

Sitna stoka (kom)	70	194	-	12.810	- ⁴	-
Tekstilni proizvodi (kom)	15.419	628	16.421	293.792	53.385,00	138.696,00
Tehnički proizvodi (kom)	166.959	54	1.136	64.114	10.600,00	44.470,00
Alkohol (l)	250		104,5	2.300	15,00	360,00
Ostalo (kom)	6.679	14.897	-			
(lit)	46	341	-	83.089	113.822,00	107.723,20
(kg)	3.116,50	25393.91	-			
(m3)	-	24,85	-			

Bosna i Hercegovina nema pomorske luke, ali prepoznala je važnost i značaj sudjelovanja u međunarodnim aktivnostima na sprječavanju i suzbijanju ilegalnog krijumčarenja svih vrsta roba korištenjem transportnih kontejnera i broskog transporta. U tom kontekstu, predstavnici Ministarstva sigurnosti BiH, Granične policije BiH i Uprave za indirektno oporezivanje BiH aktivno sudjeluju u UNODC programu „Container Control Programme - CCP“, u čijem okviru se kontinuirano preduzimaju aktivnosti na sprječavanju i suzbijanju ilegalnog krijumčarenja.

IV.6.3. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

⁴ Vrijednost oduzete sitne stoke je prikazana u okviru vrijednosti oduzete krupne stoke za 2013. i 2014. godine

IV.7. Pranje novca

Pranje novca je svako prikrivanje novca ili imovine koji potiče iz krivičnog djela. U suštini, pranje novca je proces kojim kriminalci pokušavaju prikriti istinsko porijeklo i vlasništvo imovine koja je stečena kriminalnim aktivnostima. Krivično djelo „Pranje novca“ je propisano u svim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, i to: član 209. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, član 272. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, član 280. Krivičnog zakona Republike Srpske i član 265. Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

IV.7.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Bavljenje svim pojavnim oblicima organiziranog kriminala za krajnji rezultat ima sticanje novčanih sredstava koji se ubacuju u legalne novčane tokove, odnosno posljednja faza je uvijek tzv. „*pranje novca*“. Upraćene novčane transakcije povezane sa djelovanjem organizovanih kriminalnih grupa otkrivaju da se finansijska dobit stečena nelegalnim putem najčešće legalizuje kupovinom nekretnina i participiranjem u izgradnji građevinskih i drugih objekata, a u nekim slučajevima novčanim transakcijama u inostranstvo. Također, više kriminalnih lica porijeklom sa prostora Bosne i Hercegovine stalno je nastanjeno u inostranstvu gdje se bave nezakonitim aktivnostima koje donose visoku novčanu dobit, a dio tako stečenog novca ulažu u kupovinu nekretnina u našoj zemlji.

Prema podacima, kojima raspolažu agencije za provođenje zakona u Bosni u Hercegovini, najčešće tipologije pranja novca su:

- kupovina nekretnina od strane fizičkih lica,
- korištenje sumnjivih novčanih sredstava za izmirenje obaveza po osnovu kreditnih zaduženja pri čemu je kreditno zaduženje samo paravan i često se kredit prijevremeno otplaćuje, davanje pozajmica fizičkim i pravim licima,
- novčani transferi koji se vrše u korst računa *off shore* kompanija kao navodno plaćanje obaveza nastalih po osnovu poslovnih odnosa, a računom *offshore* kompanije direktno ili indirektno raspolaže lice koje je steklo novac koji je predmet pranja,
- transferi novca stečenog počinjenjem krivičnih djela u inostranstvu na račune fizičkih lica u BiH, koja taj novac podižu i predaju ga licima iz inostranstva,
- transferi novca stečenog počinjenjem krivičnih djela u inostranstvu na račune pravnih lica u BiH, koja taj novac najvećim dijelom dalje transferišu u inostranstvo,
- zloupotrebe tržišta kapitala, odnosno kupoprodaje hartija od vrijednosti,
- iznošenje gotovine preko granice sa ciljem kupovine drugih vidova imovine u inostranstvu,
- transferi preko računa *off shore* kompanija,
- kupovina vlasničkih udjela u pravnim subjektima,
- ubacivanje gotovine u legalne tokove kroz pozajmice koje fizička lica (najčešće vlasnici preduzeća) daju preduzeću i obrnuto,
- zloupotrebe bankarskog sektora, radi se o ubacivanju novčanih sredstava sumnjivog porijekla u bankarski sistem otvaranjem računa na ime fizičkih lica (politički eksponiranih lica) mimo propisane procedure uz pomoć odgovornih lica banke, te se

na takve račune vrše uplate gotovinskih sredstava i njihovi dalji transferi u inostranstvo.

- dodjeljivanje nekvalitetnih kredita povezanim pravnim licima u cilju izvlačenja novca iz bankarskog sistema BiH nakon čega se novac prebacuje u inostranstvo na račune povezanih fizičkih i pravnih lica a dodjeljeni krediti se ne vraćaju,
- korištenje gotovine,
- veliki broj novčanih transfera u finansijskom sektoru unutar BiH, kao iz BiH prema drugim zemljama i prema BiH iz drugih zemalja, na osnovu fiktivnih pravnih poslova,
- osnivanje lažnih preduzeća (koja učestvuju u pravnom poslu npr. kupovina i isporuka robe na osnovu fiktivnih profaktura, a koja roba nikad nije isporučena, a sve sa ciljem legalizovanja novca stečenog kriminalnim aktivnostima),
- korištenje fizičkih lica kao prividnih partnera za potrebe osnivanja fiktivnih preduzeća, otvaranja bankovnih računa (radi prebacivanje novca sa jednog na više drugih računa na ime vršenja različitih fiktivnih usluga, a s ciljem prikrivanja stvarnog porijekla novca) i kupovinu imovine,
- ulaganje novca stečenog kriminalnim aktivnostima u nekretnine, osnivanje preduzeća i kupovinu opreme i sredstava za rad preduzeća.

Najčešće zloupotrebljavane poslovne aktivnosti su osnivanje fiktivnih firmi koje učestvuju u, također, fiktivnim pravnim poslovima, a kroz zloupotrebu bankarskog sektora. Kroz bankarski sistem, novac se uglavnom ulaže u kupovinu nekretnina ili za otvaranje firmi i kupovinu opreme (rent-a-kar preduzeća), plaćanje roba i usluga, a jedan dio se podiže u gotovini, a radi kupovine nekretnina ili trošenja tog novca na skupu garderobu, putovanja i sl. Može se zaključiti, da nelikvidnost velikog broja pravnih subjekata u BiH dovodi do blažeg gledanja na negativne efekte ulaska prljavog novca u privredu (gotovina se ubacuje putem pozajmica, fiktivnih poslovnih odnosa i sl.). Pored navedenog na ruke kriminalnih skupina koje se bave pranjem novca ide i veliki broj različitih propisa na raznim nivoima vlasti u BiH (državni, entitetski, kantonalni u Federaciji BiH) koji se vrlo često razlikuju odnosno nisu ujednačeni (zakoni u vezi direktnih poreza, zakoni u oblasti tržišta kapitala, u oblasti bankarskog poslovanja, zakoni u oblasti otkrivanja i tretiranja imovine stečene krivičnim djelom, zakon o deviznom poslovanju i isl.) kao i više nivoa državne organizacije BiH sa podjeljenim nadležnostima. Također, problem predstavlja liberalan bankarski sistem odnosno slaba kontrola identiteta stranaka koji učestvuju u pravnom poslu te slabe provjere vjerodostojnosti priložene dokumentacije prilikom ostvarivanja određenog pravnog posla. Novi neformalni na web-u bazirani bankarski sistemi nisu dovoljno pravno regulirani i kriminalnim bratstvima ostavljaju dovoljno prostora za prebacivanje gotovinskih novčanih sredstva u zonu e-bankarstva pomoću anonimnih kanala za ulaganje novca stečenog iz nelegalnih aktivnosti. Ovu vrstu trgovanja odlikuje nedostatak zakonske regulative i nadzora nad istim, a ona takođe korisniku nudi i visok stepen anonimnosti.

Vrlo je česta pojava da sumnjiva novčana sredstva koja se peru BiH potiču iz *off shore* zona a takođe često se i novac stečen različitim oblicima kriminala u BiH transferiše prema računima u *off shore* zonama. Pored navedenog primjećeni su transferi novčanih sredstava, za koja postoji određen stepen sumnje u vezi zakonitog porijekla, iz/prema sljedećim zemaljama: Srbija, Slovenija, Hrvatska, Njemačka, Ruska Federacija, Litvanija, Velika Britanija, British Virgin Islands Rod Town, Švicarska, SAD (Delaware, Panama Sity), Makedonija, Austrija, Luksemburg, Kipar, Ujedinjeni Arapski Emirati, Lihtenštajn, Crna Gora, Turska i Švedska.

Ne postoje kriminalne grupe specijalizovane za pranje novca, već članovi kriminalnih grupa koji čine predikatno krivično djelo su lica koja i vrše krivično djelo pranje novca, osmišljavajući način i metode pranja novca.

U 2015. godini SIPA je podnijela četiri izvještaja protiv 18 fizičkih lica i deset pravnih lica i jedna dopuna izvještaja protiv tri fizička lica i dva pravna lica, koji se sumnjiče za krivična djela pranja novca i druga krivična djela, a u 2014. godini šest izvještaja protiv 26 fizičkih lica i sedam pravnih lica i dvije dopune izvještaja protiv 12 fizičkih lica i tri pravna lica, a u 2013. godini sedam izvještaja protiv 34 fizička lica i 12 pravnih lica. To je prikazano i u narednoj tabeli:

Izvještaji i dopune izvještaja iz oblasti pranja novca i prijavljena lica						
	Izvještaji i dopune			Lica		
	2015.	2014.	2013	2015.	2014.	2013
Izvještaji	4	6	7	28	33	46
Dopune	1	2	-	5	15	-
Ukupno	5	8	7	33	48	46

Međutim, zabrinjava činjenica da u periodu od 2014. godine do septembra 2016. godine samo 11 slučajeva je bilo u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini u vezi sa krivičnim djelom pranja novca.

IV.7.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

IV.8. Kompjuterski kriminalitet (cyber crime)

Krivična djela iz oblasti kompjuterskog kriminala su inkorporirana u krivične zakone u Bosni i Hercegovini i to: u okviru Glave XXI - Krivična djela povrede autorskih prava u Krivičnom

zakonu Bosne i Hercegovine; u Glavi XXIVa - Krivična djela protiv sigurnosti računarskih podataka Krivičnog zakona Republike Srpske, u Glavi XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i u Glavi XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

IV.8.1. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Procjena prijetnje od organizovanog kriminala na internetu, (IOCTA/Internet Organised Crime Threat Assessment) iz 2016. godine, izvještava o kontinuiranom porastu kad je riječ o sigurnosnim prijetnjama i trendovima. Dodatno povećanje količine, obima i finansijske štete u kombinaciji sa asimetričnim rizikom koji karakterizira cyber kriminal je dosegao takav nivo da je u nekim zemljama EU učestalost cyber kriminala možda i nadmašila tradicionalni kriminal. Neki napadi, kao što *ransomware*, koje je prethodni izvještaj pripisao povećanju agresivnosti cyber kriminala, su postali normativi zasjenjujući tradicionalne malware prijetnje (zlonamjerne programe), kao što su virusi poznati pod imenom bankarski trojanski virusi⁵. Uticaj cyber kriminala u BiH se ne treba podcjenjivati i zbog toga policijsko nadziranje ove vrste kriminala treba biti u svrhu obrazovanja javnosti općenito, kao i agencija za provedbu zakona i jačanje njihovih sposobnosti za identifikovanje i aktivno istraživanje ove vrste kriminala. Prema prikupljenim saznanjima, kriminalna lica iz BiH koriste sve mogućnosti modernih tehnologija kako bi osmislili strategije ilegalne trgovine narkoticima, ilegalnih migracija i trgovine ljudima, odredili najbrže i najefikasnije rute i metode krijumčarenja, način izvršavanja novčanih transakcija u procesu tzv. „pranja novca“, ometanja i praćenja policijskih patrola, praćenja bankovnih transakcija suparničkih grupacija, utvrđivanja karakteristika sigurnosnih sistema (npr. banaka), pa čak i stvaranje virtuelnih kriminalnih grupacija čiji se pripadnici fizički nalaze na različitim teritorijama, kao i planiranje i izvršenja drugih vidova nezakonitih aktivnosti. Korištenje novih informatičkih i tehnoloških dostignuća kriminalnim grupacijama omogućava veliki nivo anonimnosti i teže otkrivanje njihovih nezakonitih aktivnosti. Nivo sofisticiranosti ove vrste kriminala predstavlja veliki izazov razvijenim zemljama, a pogotovo zemljama sa ograničenim materijalnim mogućnostima kao što je Bosna i Hercegovina.

Najčešći oblici načina izvršenja krivičnog djela iz oblasti cyber kriminala su:

- neovlašteno dolaženje do pasvorda i korištenje istih bez dozvole stvarnih vlasnika a u cilju pribavljanja protivpravne materijalne koristi ili drugih benefita (zloupotreba informacija u cilju diskreditacije vlasnika ili sakrivanja stvarnog autora informacija preko drugih IP adresa...)
- neovlašteno sprečavanje ili ometanje pristupa javnoj mreži,
- izrada i unošenje računarskih virusa u namjeri njegovog unošenja u tuđi računar ili računarsku mrežu ili telekomunikacionu mrežu,
- unos netačnih ili propuštanje unosa tačnih podataka ili na drugi način uticanje na rezultat elektronske obrade i prenosa podataka u namjeri pribavljanja protivpravne imovinske koristi,

⁵ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2016>

- zloupotreba audio-vizuelnih sadržaja.

Također, u posljednje vrijeme na značaju dobijaju i slučajevi *krađe identiteta*. Naime, obavještajni podaci ukazuju da su za potrebe više kriminalnih lica iz regiona pribavljeni originalni identifikacioni dokumenti Bosne i Hercegovine sa imenima zakonitih nosilaca ličnih podataka, ali sa fotografijama kriminalnih lica. Na ovaj način se omogućava nesmetano kretanje, vršenje kriminalne djelatnosti i izbjegavanje krivičnog progona za navedena lica, što predstavlja značajnu sigurnosnu prijetnju i narušava integritet Bosne i Hercegovine, Agencije za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka BiH (IDDEEA) i nadležnih ministarstava unutrašnjih poslova zaduženih za izdavanje dokumenata.

IV.8.2. Generatori koji pogoduju nastanku i razvoju ove vrste organizovanog kriminala

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir	x		
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica			x
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

V. Zaključak

Organizovani kriminal, odnosno organizovane kriminalne grupe, svojim kriminalnim aktivnostima direktno, negativno, utiču na fiskalni sistem, socijalnu i pravnu sigurnost i ukupnu bezbjednosnu situaciju u Bosni i Hercegovini. Profit predstavlja osnovnu motivacijsku snagu organiziranog kriminala i svaka njegova aktivnost je usmjerena ka uvećanju dobiti.

Sprečavanje, otkrivanje i sankcionisanje organizovanog kriminala je od iznimne važnosti za Bosnu i Hercegovinu, te s tim u vezi je po drugi put urađena Procjene prijetnje od organizovanog kriminala (OCTA) u skladu sa metodologijom Europolu. Ovaj dokumenat predstavlja proaktivan pristup u borbi protiv organizovanog kriminala, koji nosi u sebi perspektivu promjena u našim ukupnim mogućnostima, te podrazumjeva koordinaciju i bolje korištenje obavještajnih i operativnih podataka, kao i informacijama proisteklih iz analiza agencija za provođenje zakona, unapređenje znanja, pojačanu međusobnu saradnju institucija i agencija u Bosni i Hercegovini, te efikasnije provođenje zakona.

Iako je ovaj dokumenat utvrdio pad određenih kriminalnih aktivnosti kao što je to slučaj sa neovlaštenim prometom opojnim drogama, evidentan je zabrinjavajući rast kriminalnih aktivnosti u pogledu privrednog i finansijskog kriminala, što se direktno odražava na budžetske prihode, te ugrožava rad institucija i funkcionisanja svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini kao države. Ovakav trend nije moguć bez koruptivnih aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa, odnosno njihovih nezakonitih veza sa strukturama vlasti. Žrtve organizovanih kriminalnih grupa su i najranjivije socijalne kategorije stanovništva u Bosni i Hercegovini, te Bosna i Hercegovina postaje zemlja izvorišta za eksploataciju i trgovinu ljudima. Sve ove aktivnosti su povezane sa upotrebom modernih tehnologija kako bi se osmislile strategije ilegalne trgovine narkoticima, ilegalnih migracija i trgovine ljudima, odredile najbrže i najefikasnije rute i metode krijumčarenja, način izvršavanja novčanih transakcija u procesu pranja novca.